

О. Остапенко

доктор юридичних наук, професор,
Львівський державний університет внутрішніх справ;

О. Сидорчук

кандидат юридичних наук,
Прокуратура Львівської області

ПРО ЗАСОБИ І ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІЇ ЗАХИСТУ УЧАСНИКІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Захист прав, свобод і законних інтересів учасників провадження у справі про адміністративні правопорушення за допомогою існуючих в адміністративному законодавстві України засобів є реальною необхідністю. Однією з причин є порушення вказаних прав зі сторони суб'єктів, наділених владними повноваженнями щодо розгляду справи про адміністративні правопорушення і прийняття у них рішень. КУпАП передбачає певну систему засобів захисту прав і законних інтересів учасників провадження у справі про адміністративне правопорушення.

Ключові слова: засоби і заходи забезпечення; функція захисту; учасник адміністративно-юрисдикційного процесу.

Защита прав, свобод и законных интересов участников производства по делам об административных правонарушениях при помощи существующих в административном законодательстве Украины средств является реальной необходимостью. Одной из причин является нарушение указанных прав со стороны субъектов, наделенных властными полномочиями по рассмотрению дел об административных правонарушениях и принятия по ним решений. КУпАП предусматривает определенную систему средств защиты прав и законных интересов участников производства по делам об административных правонарушениях.

Ключевые слова: средства и способы обеспечения; функция защиты; участник административно-юрисдикционного процесса.

Protect of law interests of members for work with administration delicts, that have administration codex of Ukraine is really need. One of the cause delict is delinquency aiming rules about subject's that have power for see to law-suit about administration delict's, and to have a verdict's about them. The codex Ukraine about administration delict's planed the system of resourse's for protect the rules and law interest's of member's that working with case's about administration delicts.

Keyword's: the resouses and menners to work, function of protect, the member of administration-jurisdiction process.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З часу введення в дію КУпАП питання про засоби і заходи забезпечення функції захисту учасників провадження у справі про адміністративні правопорушення було об'єктом дослідження як вчених-теоретиків, так і практиків. Лише за останні роки до вирішення цієї проблеми зверталися у своїх роботах О.М.Бандурка, Л.Р.Біла, В.М.Кампо, С.В.Ківалов, В.К.Колпаков, А.Т.Комзюк, О.В.Кузьменко, В.М.Михалик, Н.Р.Ніжник, Я.В.Серебряков, В.В.Субочев, Б.П.Шльоер та ін.

Метою статті є висвітлення питань та спроба надати додаткові за змістом пояснення щодо засобів і заходів забезпечення функції захисту учасників адміністративно-юрисдикційного процесу. Стаття 1 КУпАП одним із завдань визначає охорону прав і свобод громадян та їх законних інтересів, що є пріоритетним для наукових пошуків та для практичної реалізації існуючих засобів функції захисту учасників провадження у справі про адміністративні правопорушення.

Виклад основних положень. Досвід європейських країн в частині забезпечення прав людини передбачає в першу чергу захист громадян від адміністративного свавілля [1, с. 24].

Дії нинішньої влади свідчать про реальні кроки, спрямовані на забезпечення правового захисту прав і свобод людини і громадянина в українському суспільстві. Прикладом цього є заходи щодо реформування судової системи в Україні, зусилля органів державної влади у боротьбі з корупцією та намагання щодо організації і проведення профілактики правопорушень на соціальному та регіональному рівнях.

Про гарантію конституційних прав і свобод людини і громадянина мова йде у Конституції України. Конституція України забезпечує і захищає рівність прав жінки і чоловіка, іноземців та осіб без громадянства,

неповнолітніх, арештованих та осіб, які утримуються під вартою (ст. 29). Стаття 55 Конституції України гарантує кожному громадянину право на оскарження в суді рішень [2].

Цей далеко не повний перелік засобів захисту прав громадян дозволяє стверджувати, що національне законодавство, попри його критику (недосконалість, складність, штучність у регулюванні правових відносин, наявність непрацюючих норм права та їх дублювання), передбачає наступні види захисту прав громадян залежно від їх діяльності (державної чи громадської), поведінки (індивідуальної):

- а) захист громадян органами державного управління;
- б) судовий захист (кримінально-правовий, цивільно-правовий, адміністративно-правовий).

Предметом нашого розгляду є функція захисту учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення. Вказана функція є одним з основних напрямів адміністративно-юрисдикційного процесу.

В.К.Колпаков, розглядаючи значення і зміст функцій в системі адміністративного права, звернув увагу на важливість функціонального підходу в регламентації провадження у справах про адміністративні правопорушення [3, с.319]. Про специфіку змісту функцій мова йде в монографії О.М.Бандурки «Теорія управління органами внутрішніх справ» [4, с. 27–39].

Реалізація функції захисту за допомогою конкретних засобів і заходів вимагає від учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення чітко визначених законом процесуальних дій. Сукупність існуючих засобів захисту в певній мірі утворюють «захисний механізм», функціонування якого сприяє реалізації принципів адміністративно-юрисдикційного процесу.

В.В. Субочев, досліджуючи законні інтереси учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення, звертає увагу на те, що «Можна зазначити, що адміністративний процес має перед собою подвійне завдання: 1) реалізувати механізм процесуальних гарантій законних інтересів громадян як учасників адміністративно-юрисдикційного провадження; 2) сприяти реалізації та перетворенню в життя законних інтересів, що виникли та існують з найбільшою ефективністю» [5, с. 264].

На сьогодні чинне національне адміністративне законодавство надає можливість суб'єктам мати систематизовані конкретні права на захист та їх застосування. Системність заходів і засобів функції захисту учасників адміністративного провадження можна визначити за наступними ознаками:

- наявністю спільного завдання функції захисту в частині адміністративного переслідування;
- об'єднання засобів та здійснення заходів, спрямованих на захист законних прав і інтересів учасників адміністративного провадження в межах адміністративно-юрисдикційного процесу;
- наявністю єдиної нормативної основи для застосування заходів і засобів, спрямованих на захист прав і законних інтересів учасників адміністративного провадження;
- заходи і засоби застосовуються лише учасниками адміністративного провадження в межах конкретного правового статусу учасника і служать знаряддям для його дій [6, с. 96].

Вплив вказаних ознак на здійснення заходів і застосування заходів з реалізації функції захисту учасників адміністративного провадження може бути як *загальним* (розповсюджуватися на всіх учасників провадження по адміністративній справі), так і *локальним* залежно від прав конкретного учасника адміністративного провадження.

Отже, наявна сукупність засобів юридичного захисту учасників адміністративного провадження дозволяє запропонувати їх класифікацію за наступними критеріями:

- 1) за змістом захисної діяльності;
- 2) за характером захисної діяльності;
- 3) за призначенням захисної діяльності;
- 4) за суб'єктами захисної діяльності;
- 5) за безпосереднім застосуванням засобів і здійсненням заходів;
- 6) за наслідками захисної діяльності.

З урахуванням того, що даний матеріал публікується в статті, розглянемо лише деякі з вказаних критеріїв.

1. За змістом захисної діяльності учасників провадження у справі про адміністративне правопорушення має нормативне закріплення. Її основою є Конституція України, закони України, що передбачають регулювання та захист адміністративно-правових відносин у сфері прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, Кодекс України про адміністративні правопорушення та інші нормативні акти. Крім того, змістовною ознакою захисної діяльності учасників адміністративного провадження є вчинення процесуальних дій усіма учасниками процесу [7, с. 327].

Характер захисної діяльності учасників провадження у справі про адміністративне правопорушення може виявляти себе в *активних* і *пасивних* засобах захисту. Прикладом активної реалізації функції захисту може бути діяльність:

а) *особи, яка притягається до адміністративної відповідальності (ст.268 КУпАП)*: знайомиться з матеріалами справи; дає пояснення у справі; надає докази про свою невинуватість; заявляє клопотання у справі; користується юридичною допомогою адвоката чи іншого фахівця у галузі права; користується послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження; оскаржує в разі необхідності постанову у справі;

б) *потерпілий від адміністративного правопорушення (ст.269 КУпАП):*

знайомиться з матеріалами справи; заявляє клопотання у справі; оскаржує постанову у справі про адміністративне правопорушення;

в) *законні представники особи, яка притягається до адміністративної відповідальності і потерпілого, які є неповнолітніми або особами, що через свої фізичні або психічні вади не можуть самі здійснювати свій захист (батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники) – ст. 270 КУпАП:* знайомляться з матеріалами справи; заявляють клопотання; приносять скарги на рішення органу (посадової особи), який розглядає справу;

г) *захисник особи, яка притягається до адміністративної відповідальності або потерпілого (ст. 271 КУпАП):* знайомиться з матеріалами справи; заявляє клопотання у справі; подає скарги на рішення органа (посадової особи), який розглядає справу;

д) *свідок у справі про адміністративне правопорушення (ст. 272 КУпАП):* зобов'язаний з'явитися в зазначений час для надання правдивих пояснень у справі; відповідати на поставлені запитання у справі;

є) *експерт у справі про адміністративне правопорушення (ст.273 КУпАП):* зобов'язаний з'явитися на виклик органа (посадової особи), який розглядає справу; знайомитися з матеріалами справи, що стосуються предмета експертизи; заявляти клопотання про надання додаткових матеріалів, необхідних для надання висновку; ставити запитання, що стосуються предмета експертизи особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілому, свідкам;

ж) *перекладач у справі про адміністративне правопорушення (ст. 274 КУпАП):* з'явитися на виклик органа (посадової особи), які проводять адміністративне провадження у справі; зробити повно і точно доручений йому переклад.

Процесуальна активність вказаних учасників адміністративного провадження у справі свідчить про передбачену законодавством змагальність при розгляді справи. Найбільш активно, як свідчить практика, захисну функцію при розгляді справ про адміністративні правопорушення використовують захисники.

Пасивний засіб захисту під час адміністративного провадження у справі, на жаль, ще мало привертає увагу фахівців у галузі права. Ефективність вказаного засобу захисту не викликає заперечень за умови, коли при розгляді адміністративного правопорушення не в повному обсязі досліджена доказова база. Форми пасивного правового захисту можуть бути різними. Стаття 63 Конституції України закріплює за особою, яка є учасником адміністративного провадження по справі, можливість не давати покази або пояснення щодо себе, членів сімей чи близьких родичів. Відповідальність за відмову показів згідно норми Конституції України, що є нормою прямої дії, не настає.

Свідченням посягання на право пасивного захисту є вимога, закріплена у ст. 268 КУпАП, щодо обов'язкового приводу особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, на вимогу органу внутрішніх справ, районного, районного у місті чи міськрайонного суду (судді).

Однією з форм пасивного захисту особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є відмова від надання показів та пояснення у справі. Вказана дія особи письмово фіксується в протоколі про адміністративне правопорушення (ст. 256 КУпАП) з поясненням мотивації відмови.

Наступною формою пасивного захисту особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є відсутність у неї зобов'язань доводити свою невинуватість перед органом (посадовою особою), який проводить адміністративне розслідування у справі. Прикладом пасивного захисту особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є кримінально-процесуальне законодавство США. Згідно цього законодавства затримана чи арештована особа має право дотримуватися мовчання, щоб уникнути від показів, які можуть бути використані проти неї (так зване «право Міранди») [8, с.47].

2. *За суб'єктами захисної діяльності засоби і заходи захисту учасників провадження по справі про адміністративне правопорушення можна умовно поділити на дві групи. До першої групи доцільно віднести засоби і заходи сторони захисту особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Захисна діяльність вказаної групи учасників адміністративного провадження є ініціативною і активною на всіх стадіях адміністративного процесу. Захисна їх діяльність починається з ознайомлення з матеріалами справи, а також при необхідності заявляти клопотання за дорученням особи, яка запросила захисника, від її імені подавати скарги на рішення органа (посадової особи), який розглядає справу. Підґрунтям для таких дій є вимога ст. 40 Конституції України про те, що «Усі мають право направляти індивідуальні письмові звернення ... до органів державної влади».*

Другу групу учасників адміністративного провадження у справі про адміністративне правопорушення, які використовують засоби і застосовують захисні заходи, складають суб'єкти, що наділені владними повноваженнями стосовно розгляду справи та прийняття у ній рішення. Обов'язком даної групи суб'єктів захисту є розгляд звернень першої групи суб'єктів захисту, а також право приймати за їх зверненнями позитивні рішення. Наприклад, перегляд постанов і рішень у справах про адміністративні правопорушення, протест прокурора та інше. Відсутність позитивного рішення по клопотанню, скарзі, зверненні, протесту свідчить про відмову суб'єкта, наділеного владними повноваженнями, реалізувати свою захисну функцію. Підставами для цього є і повинні бути вимоги адміністративного законодавства України.

Слід звернути увагу на безпосереднє застосування засобів і заходів учасниками провадження по справі про адміністративні правопорушення. Можна умовно здійснити поділ учасників на наступні групи:

- 1) особа, яка притягається до адміністративної відповідальності;
- 2) особи, яким довірена функція захисту особи, яка притягається до адміністративної відповідальності;
- 3) орган (посадова особа), що розглядають справу про адміністративне правопорушення та приймають по ній рішення.

Якщо особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, наділена законодавством найбільш широким переліком прав для свого захисту (ст. 268 КУпАП), то група осіб, що виконують функцію захисту, повинна враховувати при застосуванні засобів і заходів позицію захисту особи, яка притягається до відповідальності. Так, вказаній групі захисту (наприклад, захиснику) притаманне надання юридичної допомоги.

Третя група учасників захисту, що наділені владними повноваженнями, застосовує, як ми вже зазначали, передбачені законодавством засоби і заходи захисту, що мають позитивний результат стосовно особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Позитивний результат від дій суб'єктів захисту, наділених владними повноваженнями, повинен ґрунтуватися на своєчасному, всебічному, повному і об'єктивному з'ясуванні обставин справи з метою вирішення її у точній відповідності з законом (ст. 245 КУпАП).

Наведемо лише один із багатьох випадків, коли функція захисту «не спрацьовує», а законне рішення через суд можна зробити незаконним. В.Михалик в статті «Суддівство по-пустомитівські» наводить приклад, коли земельні ділянки, які люди отримали 14 років тому, раптом стали ... незаконними, хоча рішення щодо них приймали конкретні судді від імені України [9, с. 18].

Адміністративне законодавство України, залежно від правового статусу учасника адміністративного провадження у справі [10, с. 167], конкретизувало їх повноваження щодо реалізації функції захисту. Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення зосереджені у главі 20 КУпАП. Досить змістовним на теоретичному і прикладному рівнях є розгляд вказаних заходів у роботах В.К.Колпакова [3, с. 126–146] та інших фахівців, які займаються проблемами адміністративно-процесуальної діяльності.

Аналіз адміністративного законодавства України дозволяє виділити наступні засоби, що входять до функції захисту учасників адміністративного провадження по справі: пояснення; клопотання; скарга; відвід; протест прокурора; юридична допомога.

Пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Вказана форма захисту є правом особи (ст. 268 КУпАП); її покази, зафіксовані у визначеному законом порядку, можуть бути використані як докази у справі про адміністративні правопорушення (ст. 251 КУпАП).

За своїм змістом пояснення повинні бути конкретними з викладом інформації, що розкриває суть справи з урахуванням обставин, які виключають адміністративну відповідальність (стан крайньої необхідності, необхідна оборона, стан неосудності – ст. 35 КУпАП). Пояснення особи може бути викладено як в усній, так і в письмовій формі. Разом з тим, пояснення особи будуть мати силу доказів при розгляді справи та прийнятті по ній рішення в разі належного їх процесуального оформлення (протокол про адміністративне правопорушення, протокол про застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративне правопорушення, протокол про розгляд справи про адміністративне правопорушення, а також у формі пояснення, яке належним чином оформляється і долучається до матеріалів справи).

Спірною у даному випадку є точка зору щодо ведення протоколу розгляду справи про адміністративне правопорушення. Стаття 281 КУпАП визначає обов'язкове ведення протоколу засідання колегіального органа по справі про адміністративне правопорушення. Разом з тим, у КУпАП відсутня норма про обов'язковість ведення даного виду протоколу іншими суб'єктами (органами, посадовими особами), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення. В даному випадку законодавець надав можливість вказаним суб'єктам діяти на власний розсуд з тим, щоб не ускладнювати провадження по справі.

Клопотання у справі про адміністративне правопорушення. Даний засіб є одним з найбільш дієвих та активним за своїм змістом. Загальний зміст клопотання (заяви) на думку С.В.Ківалова, Л.Р.Білої містить у собі звернення із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством України прав та інтересів громадян [11, с. 69]. Автори підручника «Адміністративне право України» (відповідальний редактор В.Б.Авер'янов) вважають, що клопотання повинно мати письмову форму з проханням щодо визнання за особою відповідного статусу прав чи свобод [12, с. 380].

Законом України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 року [13] передбачено наступні види звернень громадян: пропозиція (зауваження); заява (клопотання); скарга. Право вибору звернення належить особі. У нашому випадку предметом клопотання є звернення до органа (посадової особи), що здійснює провадження по справі про адміністративне правопорушення про вчинення нею дій (прийняття рішення), пов'язаних зі зміною кваліфікації протиправних дій, врахування пом'якшуючих обставин, зміни процедури розгляду адміністративної справи (наприклад, відкладення розгляду справи про адміністративне правопорушення на час, необхідний для отримання потрібних доказів по справі).

Слід звернути увагу на те, що законодавець закріпив право на звернення у вигляді клопотання лише за наступними учасниками адміністративного провадження: особою, яка притягається до адміністративної

відповідальності; потерпілим; законними представниками; захисником; експертом. Інші учасники провадження у справі про адміністративне правопорушення реалізувати звернення у вигляді клопотання не можуть (наприклад, свідок, перекладач). Рішення по клопотанню (позитивне або відмова) приймається органом (посадовою особою), що уповноважена розглядати справу про адміністративне правопорушення.

Скарга є одним із видів активного захисту прав і свобод громадян в адміністративному процесі. Загальне визначення скарги пояснюється як вимога зацікавленої особи щодо поновлення прав і захист її законних інтересів, порушених діями інших громадян, посадових осіб та юридичних осіб [12, с. 380].

За останні роки ми відмічаємо зростання правової інформованості населення України, що сприяє зростанню звернень громадян у формі скарги. Учасники провадження у справі про адміністративні правопорушення скаргу подають:

1) до вищого органу (посадової особи), якому підпорядкований орган (посадова особа), що розглядає справу про адміністративне правопорушення;

2) до прокуратури;

3) до адміністративного суду.

Існують також інші точки зору щодо цих звернень. Так, Н.Гайдук, І.Сенюта, О.Бік, Х.Терешко пропонують розглядати публічно-правові спори в тому числі і скарги за допомогою альтернативних способів: переговорів; фасилітації, медіації; арбітражу [14, с. 19]. У даному випадку повинні враховуватися інтереси всіх зацікавлених сторін адміністративного процесу, що є досить нелегкою справою, особливо коли відсутня оцінка органом державної влади (посадовою особою) протиправних дій (бездії) винної особи.

Слід також звернути увагу на переваги подання скарги порівняно з іншими засобами захисту на неправомірні дії органа (посадової особи), що здійснюють провадження у справі про адміністративне правопорушення. До цих переваг слід віднести:

– можливість оскарження законності дій органа (посадової особи) під час провадження по справі про адміністративне правопорушення;

– оперативність розгляду скарги у справі про адміністративне правопорушення;

– фінансову доступність звернення у вигляді скарги, а саме – на безоплатній основі.

Крім того, скарга, на наш погляд, є спеціальним засобом захисту для учасників провадження по справі про адміністративне правопорушення. Скарга, що надійшла до розгляду від учасників адміністративного провадження по справі, розглядається в порядку та у строки, передбачені відповідними процесуальними нормами. Скарга як засіб захисту, передбачена нормами КУпАП, має відношення до стадії перегляду постанов і рішень по справах про адміністративні правопорушення. Законодавець визначив коло суб'єктів, які мають право на оскарження:

1) особа, щодо якої винесено постанову по справі (ст. 287 КУпАП);

2) потерпілий від адміністративного правопорушення (ст.ст. 269, 287 КУпАП);

3) законні представники (ст. 270 КУпАП);

4) захисник (ст. 271 КУпАП).

Як свідчить практика, найбільш активно використовують скаргу в якості засобу захисту прав захисники щодо своїх підзахисних, а також особи, які притягаються до адміністративної відповідальності.

Відвід як засіб припинення участі органа (посадової особи) у подальшому провадженні по справі про адміністративне правопорушення може бути ініційований особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілим та іншими учасниками провадження, хоча в адміністративному законодавстві України його нормативного закріплення не має. До умовних можливостей щодо застосування відводу чи самовідводу органа (посадової особи) від участі у провадженні по справі про адміністративне правопорушення є право захисника (ст. 271 КУпАП) на «інші дії», передбачені законами України.

Нормативно-правове закріплення відводу у якості захисту передбачено ст. 43 Кримінально-процесуального кодексу України, яка передбачає права обвинуваченого [15]. Підстави для відводу судді передбачені ст.19 Цивільно-процесуального кодексу України [16].

Слід зазначити, що адміністративне законодавство Російської Федерації (ст. 25.1 КоАП РФ) до права особи, відносно якої ведеться провадження по справі про адміністративне правопорушення доповнило правом «заявляти клопотання і відводи». Аналогічне право закріплено за потерпілим (ст. 25.2 КоАП РФ), законними представниками фізичної особи (ст. 25.3 КоАП РФ), законними представниками юридичної особи (ст. 25.4 КоАП РФ), захисника і представника (ст. 25.5 КоАП РФ) [17].

Підставою для відводу органа (посадової особи) від участі в провадженні по справі про адміністративне правопорушення може бути їх особиста зацікавленість у рішеннях у справі. Цьому можуть сприяти родинні зв'язки, службові стосунки з особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілим, їх законними представниками, захисником, експертом та іншими учасниками.

Цілком очевидно, що порядок застосування відводу повинен передбачати написання заяви про відвід учасниками провадження у справі, які мають таке право, і подати її до суду чи до вищого органа, який має право на розгляд справи відповідно за своєю підвідомчістю.

Протест прокурора. Відповідно до глави 21 КУпАП прокурор як посадова особа не відноситься до осіб, що беруть участь у провадженні у справі про адміністративне правопорушення. Разом з тим, здійснення нагляду за адміністративно-процесуальною діяльністю органів (посадових осіб) покладено на органи прокуратури України, крім скарг, розгляд яких віднесено до компетенції суду (ст. 12 Закону України «Про прокуратуру»). Так, постанова уповноваженого органа (посадової особи) може бути скасована або замінена за протестом прокурора (ст.288 КУпАП) протягом десяти днів з дня винесення постанови (ст. 290 КУпАП).

Якщо апеляційна скарга чи протест прокурора на дії учасників провадження по справі про адміністративне правопорушення або рішення у справі розглядається в суді, то суд апеляційної інстанції серед інших рішень має право: залишити апеляційну скаргу чи протест прокурора без задоволення, а постанову без змін (ст. 294 КУпАП).

Слід звернути увагу на існуючі переваги та недоліки звернень зі скаргами до органів прокуратури. До переваг слід віднести:

1) незалежність прокуратури від інших органів державної влади і посадових осіб, що дозволяє об'єктивно реагувати на порушення прав та законних інтересів громадян і юридичних осіб;

2) дієвість актів прокурорського нагляду і опротестування, спрямованих на відновлення порушених прав, свобод і законних інтересів громадян та юридичних осіб.

В якості недоліків варто відзначити:

1) обмежені можливості прокурорського реагування на порушення органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення в частині їх скасування;

2) наявність лише судового способу захисту звернень (протестів) органів прокуратури на порушені права, свободи і законні інтереси громадян та юридичних осіб.

Юридична допомога – один із вагомих засобів захисту прав і законних інтересів для учасників провадження у справі про адміністративне правопорушення. Право на користування юридичною допомогою передбачено для особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Це право може бути реалізовано за допомогою захисника та іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи (ст. 271 КУпАП). Повноваження цих осіб на участь у розгляді справи посвідчується ордером, що його видає адвокатське об'єднання, або відповідною довіреністю на ведення справи.

Слід звернути увагу на те, що адміністративне законодавство України визначило лише суб'єкти, які мають право надавати юридичну допомогу. Специфіка та особливості надання, і отримання юридичної допомоги для учасників провадження по справі законодавчого закріплення не мають.

Цікавим аспектом для дослідження є визначення змісту і значення кваліфікованої юридичної допомоги. Ми вважаємо, що юридична допомога в якості одного із засобів захисту учасників провадження у справі про адміністративне правопорушення є спеціалізованою правовою послугою, яка надається учасникам провадження по справі про адміністративне правопорушення з метою недопущення незаконного та бездоказового притягнення особи до адміністративної відповідальності чи її мінімізації щодо особи, яка вчинила адміністративне правопорушення.

Викладені у даній статті думки дають можливість зробити наступні **висновки**:

1. Засоби і заходи забезпечення функції захисту учасників адміністративно-юрисдикційного процесу мають системний характер. Їх системність виявляє себе: у забезпеченні функції захисту від адміністративного переслідування; зосередженні в межах КУпАП норм, які передбачають захист прав і законних інтересів учасників провадження у справі про адміністративні правопорушення; застосуванні засобів і заходів захисту лише учасниками провадження по справі про адміністративне правопорушення.

2. До критеріїв, що характеризують зміст засобів і заходів функції захисту прав і законних інтересів учасників провадження у справі про адміністративне правопорушення слід віднести:

- активний і пасивний характер захисної діяльності учасників провадження у справі про адміністративне правопорушення;
- учасники провадження у справі про адміністративне правопорушення з однієї сторони наділені законодавством правом ініціювати застосування засобів і заходів захисту, з іншої сторони – наявністю владних повноважень стосовно прийняття рішень по зверненнях від інших учасників провадження щодо захисту їх прав і законних інтересів.

3. Безпосереднє застосування засобів і заходів захисту прав і законних інтересів учасників провадження у справі про адміністративне правопорушення реалізується особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, а також її представниками на підставі норм КУпАП.

Література

1. Кампо В.М. Становлення нового адміністративного права України. Науково-популярний нарис / Кампо В.М., Нижник Н.Р., Шльоєр Б.П. : За заг. ред.. В.М.Кампо. – К.: Видавничий Дім «Юридична книга», 2000. – 60с.

2. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
3. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний феномен: Монографія / Колпаков В.К. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.
4. Бандурка О.М. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України / О.М. Бандурка. – Харків, 2004. – 780 с.
5. Субочев В.В. Законные интересы / В.В.Субочев; под ред. А.В.Малько. – М. : Норма, 2008. – 496с.
6. Новий тлумачний словник української мови. У чотирьох томах / . Укладачі: В.Яременко, О.Сліпушко. – Т.2. – К.: АКОНІТ, 2000. – 911с.
7. Відповідальність за адміністративні правопорушення / Авт.-упоряд.: Є.Ф. Демський, О.С. Демський. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 416с.
8. Серебряков Я.В. Защита по делам об административных правонарушениях/ Серебряков Я.В. – Омск, 2003. – 212 с.
9. Михалик В. «Судівство по-пустомитівськи» / В. Михалик // Інформатор. – 2010. – 30 вересня – 6 жовтня. – с. 18.
10. Перепелюк В.Г. Адміністративний процес. Загальна частина : [Навчальний посібник] / Перепелюк В.Г. – Чернівці: Рута, 2003. – 367 с.
11. Ківалов С.В. Адміністративне право України: Навчально-методичний посібник / С.В. Ківалов, Л.Р. Біла. – Одеса: Юридична література, 2006. – 488 с.
12. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч. – У 2 томах. – Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В.Б.Авер'янов (голова). – К.: Юридична думка, 2004. – 584 с.
13. Закон України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – Ст.256.
14. Альтернативні підходи до розв'язання конфліктів: теорія і практика застосування / Уклад. Н. Гайдук, І. Сенюта, О. Бік, Х. Терешко. – Львів: ПАІС, 2007. – 296 с.
15. Кримінально-процесуальний кодекс України. – К.: Скіф, 2009. – 168 с.
16. Цивільно-процесуальний кодекс України станом на 16 червня 2008 р. – К. : Велес, 2008. – 112 с.
17. Комментарий к Кодексу Российской Федерации об административных правонарушениях / Под ред. Ю.М. Козлова. – М.: Юрист, 2004. – 1116 с.